

Rights. – Article.

The article deals with issues related to compliance with the requirement of "reasonable" terms in criminal proceedings. The opinions of scholars and legislators of Ukraine, Poland and Germany on this issue in the context of European human rights standards have been examined.

Key words: principles of criminal proceedings, reasonable terms, legality, Poland, Germany, the European Convention on Human Rights and Fundamental Freedoms.

УДК 343.112

С.В. Томин

кандидат юридичних наук, доцент
доцент кафедри кримінального
права, процесу та криміналістики
Прикарпатського юридичного
інституту національного
університету «Одеська юридична
академія»

**ПОРЯДОК ПРОВЕДЕННЯ СУДОВОГО ЗАСІДАННЯ З РОЗГЛЯДУ
ОБВИНУВАЛЬНОГО АКТА ЩОДО ВЧИНЕННЯ
КРИМІНАЛЬНОГО ПРОСТУПКУ У СПРОЩЕНОМУ
ПРОВАДЖЕННІ**

Постановка проблеми. У ст. 381 КПК України закріплено положення про те, що суд за клопотанням прокурора або слідчого, погодженого з прокурором, має право розглянути обвинувальний акт щодо вчинення кримінального проступку без проведення судового розгляду в судовому засіданні за відсутності учасників судового провадження.

Разом з тим, закріплюючи у КПК України можливість розгляду зазначеного вище клопотання у судовому засіданні без судового розгляду, ч. 2 ст. 381 не конкретизує порядок його проведення, обмежуючись лише вказівкою на те, що спрощене провадження щодо кримінальних

проступків здійснюється згідно із загальними правилами судового провадження, передбаченими цим Кодексом, з урахуванням положень цього параграфа [1].

У зв'язку з цим виникає питання про те, як впливають положення § 1 глави 30 КПК України на проведення судового засідання.

Немає відповіді на це питання і в юридичній літературі.

Стан дослідження. Окремі аспекти досліджуваної проблеми розкривали автори у науково-практичних коментарях Кримінального процесуального кодексу України, а також В.І. Фаринник, Г.П.Власова, Л.М. Лобойко, Д.А. Степаненко, М.А. Дніпровська, та ін. у наукових статтях та монографіях.

Разом з тим, як свідчать праці вітчизняних науковців-процесуалістів, вони уникали дискусії щодо порядку проведення судового засідання, обмежуючись висвітленням підстав та умов розгляду обвинувального акта у спрощеному провадженні.

Враховуючи зазначене, **метою цього дослідження** є висвітлення порядку проведення судового засідання з розгляду обвинувального акта щодо вчинення кримінального проступку у спрощеному провадженні.

Для досягнення вказаної мети вирішенню підлягають наступні завдання: 1) розкрити співвідношення понять «судове засідання» та «судовий розгляд»; 2) на основі теоретичних положень науки кримінального процесу та прикладів судової практики обґрунтувати необхідність участі у судовому засіданні з розгляду обвинувального акта у спрощеному провадженні представників сторін кримінального провадження; 3) з'ясувати особливості процесуальних дій, які вчиняються у судовому засіданні під час розгляду обвинувального акта у спрощеному провадженні.

Виклад основного матеріалу. У юридичній літературі судове засідання розглядають як процесуальну форму судового розгляду. Як зазначає К.Б. Каліновський, судовий розгляд – це здійснюваний у формі судового засідання розгляд та вирішення кримінальної справи по суті [2].

У літературі прийнято відзначати тісний зв'язок судового розгляду та судового засідання як двох процесуальних понять. Судовий розгляд

відбувається лише в судовому засіданні, а судові засідання у свою чергу призначені для судового розгляду (А.Ф. Клейнман, П.Я. Трубніков). Вони співвідносяться як зміст (судовий розгляд) і форма (судове засідання). Судовий розгляд не може існувати без судового засідання [3]. Разом з тим судові засідання проводяться не тільки для розгляду справи, а й для вирішення інших процесуальних питань. Одним із таких питань, як вбачається зі змісту ст. 381 КПК України є розгляд за клопотанням прокурора або слідчого, погодженого з прокурором обвинувального акта щодо вчинення кримінального проступку.

Судове засідання у будь-якій справі незалежно від сфери судочинства складається з таких частин: 1) підготовча частина судового засідання; 2) розгляд по суті; 3) судові дебати; 4) останнє слово підсудного; 5) винесення та проголошення рішення.

Аналіз положень § 1 глави 30 КПК України та матеріали судової практики свідчать про те, що під час розгляду обвинувального акта у спрощеному провадженні хоча й в усіченому вигляді, але мають місце деякі з перелічених елементів судового засідання.

Як вбачається зі змісту ст. 381 КПК України судові засідання з розгляду обвинувального акта щодо вчинення кримінального проступку проводяться за наявності клопотання прокурора або слідчого, погодженого з прокурором. Суд у п'ятиденний строк з дня отримання обвинувального акта з клопотанням про його розгляд у спрощеному провадженні вивчає його та додані до нього матеріали і ухвалює вирок (ч. 1 ст. 382 КПК України).

Таким чином, клопотання прокурора або слідчого, погодженого з прокурором, про розгляд обвинувального акта у спрощеному провадженні повинно бути отримане до судового засідання, а не під час його проведення.

Більше того, відповідно до ст. 381 КПК України судові засідання з розгляду обвинувального акта у спрощеному провадженні проводяться за відсутності учасників судового провадження, що виключає не тільки можливість у підготовчій його частині заявлення відповідних клопотань стороною обвинувачення, але й вчинення будь-яких процесуальних дій стороною захисту. Відповідно, обґрунтованим є припущення про те, що

до початку судового засідання у матеріалах кримінального провадження повинен знаходитись і складений обвинуваченим документ про беззаперечне визнання своєї винуватості, згоду зі встановленими досудовим розслідуванням обставинами і з розглядом обвинувального акта за його відсутності.

Таку позицію законодавця вважаємо невиправданою та необґрунтованою.

На нашу думку, перевірка судом добровільності визнання обвинуваченим своєї вини, згоди зі встановленими досудовим розслідуванням обставинами і з розглядом обвинувального акта за його відсутності неможлива виключно на підставі отриманих матеріалів кримінального провадження та вимагає безпосередньої участі не тільки обвинуваченого та його захисника, але й інших учасників кримінального провадження у судовому засіданні. Мова, перш за все, йде про потерпілого та представника юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, згода яких на застосування спрощеного провадження є обов'язковою. Присутність у судовому засіданні вказаних осіб дозволить суду пересвідчитись не тільки у дотриманні зазначених вище умов, але й про наявність таких із них, як: представлення обвинуваченого захисником під час надання згоди на розгляд обвинувального акта у спрощеному провадженні; роз'яснення йому суті та наслідків застосування відповідної процедури, в тому числі щодо неможливості оскарження в апеляційному порядку вироку з підстав розгляду клопотання у спрощеному провадженні, недослідження доказів у судовому засіданні або з метою оспорити встановлені досудовим розслідуванням обставини; згода потерпілого чи представника юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, на розгляд обвинувального акта у спрощеному провадженні.

Така позиція підтверджується прикладами судової практики.

Так, як вбачається з матеріалів кримінального провадження № 1-кп/347/96/13 справа № 347/2353/13-к Косівський районний суд Івано-Франківської області розглянув у відкритому судовому засіданні у спрощеному провадженні кримінальне провадження по обвинуваченню

Т. у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ст. 125 ч. 2 КК України.

В судовому засіданні обвинувачена Т. подала заяву, в якій повністю й беззаперечно визнала свою вину, не оспорує встановлені досудовим розслідуванням обставини і згідна з розглядом обвинувального акту за її відсутності.

Потерпіла Н. в судовому засіданні дала суду показання про те, що дійсно 05.07.2013 року близько 14 год. 00 хв. неподалік магазину ПП «Сумарука», що в с. В. Рожен Косівського району Івано-Франківської області, на ґрунті тривалих неприязних стосунків, Т. умисно спричинила їй тілесні ушкодження у вигляді: закритої черепно-мозкової травми із струсом головного мозку, синців лобної ділянки голови та лівого плеча, які згідно висновку експерта №139 від 12.08.2013 року відносяться до легких тілесних ушкоджень, які спричинили короточасний розлад здоров'я. Не заперечувала щодо спрощеного провадження [4].

Відповідні заяви обвинуваченого та потерпілого були зроблені під час судового засідання також і в іншому кримінальному провадженні № 1-кп/429/28/13 справа № 429/423/13-к Слов'яносербського районного суду Луганської області, проведеному 27.02.2013 р. по обвинуваченню С. у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 2 ст. 345 КК України [5].

Судовій практиці на даний час відомі лише поодинокі випадки розгляду судом обвинувального акта у спрощеному провадженні, тому зараз ще немає можливості говорити про узагальнення та робити висновки, однак наведені випадки, на нашу думку, переконливо свідчать про необхідність участі принаймні у підготовчій частині судового засідання сторін кримінального провадження та потерпілого.

Враховуючи зазначене, вважаємо за необхідне внести зміни до положень § 1 глави 30 КПК України, закріпивши проведення судового засідання з розгляду обвинувального акта у спрощеному провадженні з обов'язковою участю у ньому прокурора, обвинуваченого та його захисника.

Потерпілому та представнику юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, повинно бути надано право приймати участь

у судовому засіданні, однак його відсутність не може перешкоджати його проведенню, крім випадків визнання судом участі зазначених осіб обов'язковою.

Оскільки, як вже зазначалось, в Україні ще не сформувалась певна практика здійснення спрощеного провадження щодо кримінальних проступків, вважаємо доцільним звернути увагу на тенденції розвитку відповідного інституту у кримінальному процесі Російської Федерації.

Глава 40 КПК Російської Федерації передбачає аналогічну спрощеному провадженню щодо кримінальних проступків процедуру провадження судового засідання без судового розгляду щодо злочинів, покарання за які не перевищує 10 років позбавлення волі [6].

Протягом десяти років чинності КПК РФ сформувалась певна судова практика щодо вирішення цієї категорії кримінальних справ, яка, на нашу думку, може бути використана для удосконалення чинного кримінального процесуального законодавства та формування судової практики розгляду відповідних кримінальних проваджень в Україні.

Вивчення практики застосування у РФ особливого порядку прийняття судового рішення при згоді обвинуваченого з пред'явленим йому обвинуваченням дозволяє передбачити можливі способи проведення судового засідання з розгляду обвинувального акта щодо вчинення кримінального проступку з урахуванням висловленої нами вище позиції про необхідність участі у судовому засіданні сторін кримінального провадження та потерпілого.

Найбільш прийнятним з точки зору відповідності вимогам чинного КПК України та завданням кримінального провадження вбачається проведення судового засідання, яке складається з: підготовчої частини судового засідання, спрощеної процедури дослідження доказів, дебатів сторін, останнього слова обвинуваченого, постановлення та проголошення вироку.

Особливостями підготовчої частини судового засідання у такому кримінальному провадженні є те, що крім дій, передбачених § 3 глави 28 КПК України здійснюються наступні заходи: а) прокурор оголошує подане ним клопотання про розгляд обвинувального акта у спрощеному

провадженні; б) обвинувачений подає заяву, в якій повністю й беззаперечно визнає свою вину, не оспорує встановлені досудовим розслідуванням обставини і згідний з розглядом обвинувального акта у спрощеному провадженні; в) головуючий запитує, чи усвідомлює обвинувачений характер наслідків у разі застосування спрощеного провадження щодо кримінального проступку, чи заявлено клопотання добровільно і чи була перед цим консультація з захисником; г) суддя з'ясовує у захисника, чи заявлено клопотання відповідно до вимог закону і чи немає перешкод для задоволення клопотання прокурора; д) суд з'ясовує, чи не заперечують проти проведення судового засідання у спрощеному провадженні потерпілий та представник юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження; е) порадившись на місці, суд ухвалює провести судові засідання у спрощеному провадженні;

Після закінчення підготовчих дій суд переходить до розгляду обвинувального акта у спрощеному провадженні по суті. Зазначений етап судового засідання, на нашу думку, повинен починатися з оголошення прокурором пред'явленого обвинувачення та клопотання про розгляд обвинувального акта у спрощеному провадженні. Головуючий з'ясовує, чи зрозуміле обвинуваченому обвинувачення і чи підтверджує він свою згоду з розглядом обвинувального акта у спрощеному провадженні. У разі підтвердження обвинуваченим своєї згоди, суд з'ясовує позицію потерпілого та представника юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження. У присутнього в залі судового засідання захисника суддя також цікавиться, чи висловлена згода обвинуваченого є добровільною і чи надана вона у його (захисника) присутності.

При підтвердженні згоди сторін на розгляд обвинувального акта у спрощеному провадженні суд на свій розсуд переходить:

1) до дослідження та оцінки окремих доказів, зібраних у кримінальному провадженні, при цьому можуть бути досліджені обставини, що характеризують особу обвинуваченого, і обставини, що пом'якшують і обтяжують покарання;

2) або відразу до судових дебатів.

У першому випадку, на наш погляд, необхідно встановити порядок дослідження доказів, які зібрані для встановлення обставин, що

характеризують особу обвинуваченого, а також обставин, що пом'якшують і обтяжують покарання.

Потім суд досліджує названі докази, з'ясовує в обвинуваченого, чи не бажає він брати участь у судових дебатах, і переходить безпосередньо до самих дебатів.

Під час судових дебатів сторони можуть висловитися лише про міру покарання, яке слід призначити обвинуваченому, використовуючи тільки ті докази, які були досліджені в судовому засіданні і які мають відношення до обставин, що пом'якшують або обтяжують покарання, а також до характеристики особи обвинуваченого [7, с. 102-103].

У судових дебатах сторони не можуть обговорювати кваліфікацію діяння обвинуваченого, оскільки більшість доказів, зібраних у кримінальному провадженні не досліджувались.

Після проголошення промов надається право на репліку. Потім обвинуваченому пропонується виступити з останнім словом перед видаленням суду до нарадчої кімнати.

Щодо порядку ухвалення вироку у справах спрощеного провадження, а також вимог до нього, поширюються вимоги ст.ст. 370, 371, 373-376 КПК.

Поряд з цим, положення ч. 2 ст. 382 КПК України передбачає певні особливості щодо описово-мотивувальної частини вироку. Зокрема, у цій частині вироку судом не досліджуються, не аналізуються та не оцінюються зібрані у справі докази. Натомість зазначаються встановлені органом досудового розслідування обставини, які не оспорується учасниками судового провадження.

Ч. 2 ст. 382 КПК України не передбачає прийняття за результатами спрощеного провадження інших, крім обвинувального вироку, судових рішень. Вчинений обвинуваченим кримінальний проступок не може бути перекваліфікований, а сама кримінальна справа не підлягає закриттю, якщо суд попередньо прийняв рішення про застосування спрощеного провадження.

За результатами розгляду обвинувального акта, який надійшов із клопотанням про його розгляд у спрощеному провадженні, суд не може

прийняти рішення про перекваліфікацію дій обвинуваченого, оскільки установка на можливість перекваліфікації вчиненого без безпосереднього вивчення доказів щодо фактичних обставин справи є невиправданим спрощенням, тим більше якщо державний обвинувач не відмовився від пред'явленого обвинувачення або не заявив про необхідність змінити кваліфікацію. Якщо цього не сталося, для вирішення питання про зміну кваліфікації необхідно перейти до загального порядку розгляду кримінальної справи.

Висновки і перспективи подальших розвідок. Таким чином, проведення судового засідання з розгляду обвинувального акта у спрощеному провадженні повинно відбуватися з обов'язковою участю представників сторін кримінального провадження. Це дозволить суду: 1) перевірити добровільність визнання обвинуваченим своєї вини, згоди зі встановленими досудовим розслідуванням обставинами і з розглядом обвинувального акта у спрощеному провадженні; 2) з'ясувати факт представлення обвинуваченого захисником під час надання згоди на розгляд обвинувального акта у спрощеному провадженні; 3) роз'яснення обвинуваченому суті та наслідків застосування відповідної процедури, в тому числі щодо неможливості оскарження в апеляційному порядку вироку з підстав розгляду клопотання прокурора у спрощеному провадженні, недослідження доказів у судовому засіданні або з метою оспорити встановлені досудовим розслідуванням обставини; 4) безпосередньо отримати згоду потерпілого чи представника юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, на розгляд обвинувального акта у спрощеному провадженні.

Судове засідання з розгляду обвинувального акта у спрощеному провадженні складається з підготовчої частини судового засідання, спрощеної процедури дослідження доказів, дебатів сторін, останнього слова обвинуваченого, постановлення та проголошення вироку.

З урахуванням зазначеного вважаємо необхідним ст. 382 КПК України «Розгляд обвинувального акта у спрощеному провадженні», викласти у наступній редакції:

«1. Суд призначає судове засідання у п'ятиденний строк з дня отримання обвинувального акта з клопотанням про його розгляд у

спрощеному провадженні.

2. Судове засідання з розгляду обвинувального акта у спрощеному провадженні проводиться за правилами § 3 глави 28 цього кодексу з урахуванням положень цього параграфа.

3. Судове засідання проводиться з обов'язковою участю сторін кримінального провадження.

4. Судове засідання починається з викладу прокурором пред'явленого обвинувачення та оголошення клопотання про розгляд обвинувального акта у спрощеному провадженні.

4. Після оголошення клопотання прокурора, суд з'ясовує в обвинуваченого чи визнає він свою вину, чи згоден зі встановленими досудовим розслідуванням обставинами і з розглядом обвинувального акта у спрощеному провадженні; з'ясовує факт представлення обвинуваченого захисником під час надання згоди на розгляд обвинувального акта у спрощеному провадженні; роз'яснює обвинуваченому суть та наслідки застосування відповідної процедури, в тому числі щодо неможливості оскарження в апеляційному порядку вироку з підстав розгляду клопотання прокурора у спрощеному провадженні, недослідження доказів у судовому засіданні або з метою оспорити встановлені досудовим розслідуванням обставини; з'ясовує думку потерпілого чи представника юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, якщо вони з'явилися у судове засідання, щодо розгляду обвинувального акта у спрощеному провадженні.

5. Суд судом досліджує у судовому засіданні докази, які підтверджують дотримання умов, що дозволяють застосувати спрощене провадження щодо кримінального проступку, обставини, які характеризують особу обвинуваченого, пом'якшують та обтяжують покарання, звільняють від його відбування, обставини, які зумовлюють необхідність закриття кримінальної справи з реабілітуючих підстав. За клопотанням сторін кримінального провадження у судовому засіданні з розгляду обвинувального акта у спрощеному провадженні можуть досліджуватися інші докази.

6. Якщо обвинувачений або потерпілий заперечує проти розгляду

клопотанням сторін кримінального провадження у судовому засіданні з розгляду обвинувального акта у спрощеному провадженні, суд виносить ухвалу про розгляд обвинувального акта у загальному порядку».

Література

1. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 р. № 4651-VI. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до документа: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4651%D0%B0-17>.
2. Калиновский К.Б. Уголовный процесс. Конспект лекций // Уголовный процесс. Сайт. К.Калиновского. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до документа: http://kalinovsky-k.narod.ru/p/lecture_notes.
3. Викут М.А. Гражданский процесс России: Учебник / М.А. Викут, И.М. Зайцев. – М.: Юристъ, 1999. – 384 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до документа: <http://bibliotekar.ru/grazhdansiy-process-1/131.htm>.
4. Вирок Косівського районного суду Івано-Франківської області від 12.09.2013 р. у кримінальному провадженні № 1-кп/347/96/13 справа № 347/2353/13-к. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до документа: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/33422613>.
5. Вирок Слов'яносербського районного суду Луганської області від 27.02.2013 р. у кримінальному провадженні № 1-кп/429/28/13 справа № 429/423/13-к. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до документа: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/29627436>.
6. Уголовно-процессуальный кодекс Российской Федерации от 18 декабря 2001 г. № 174-ФЗ. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до документа: <http://www.up-kodeks.ru>.
7. Гладышева О.В. Особый порядок судебного разбирательства в системе уголовного судопроизводства Российской Федерации / О.В. Гладышева, Н.В. Редькин. – М.: Юрлитинформ, 2008. – 152 с.

Анотація

Томин С.В. Порядок проведення судового засідання з розгляду обвинувального акта щодо вчинення кримінального проступку у спрощеному провадженні. – Стаття.

У статті аналізується порядок проведення судового засідання з розгляду обвинувального акта щодо вчинення кримінального проступку у спрощеному провадженні. На основі наукових праць та положень чинного українського та зарубіжного законодавства автор вказує на співвідношення понять «судове засідання» та «судовий розгляд», обґрунтовує необхідність участі у судовому засіданні з розгляду обвинувального акта у спрощеному провадженні представників сторін кримінального провадження, з'ясовує особливості процесуальних дій, які проводяться у такому судовому засіданні.

Ключові слова: обвинувальний акт, судовий розгляд, судові засідання, кримінальні проступки, спрощене провадження.

Аннотация

Томин С.В. Порядок проведения судебного заседания по рассмотрению обвинительного акта по совершенному уголовному проступку в упрощенном производстве. – Статья.

В статье анализируется порядок проведения судебного заседания по рассмотрению обвинительного акта по совершенному уголовному проступку в упрощенном производстве. На основе научных трудов и положений действующего украинского и зарубежного законодательства автор указывает на соотношение понятий „судебное заседание» и „судебное разбирательство», обосновывает необходимость участия в судебном заседании по рассмотрению обвинительного акта в упрощенном производстве представителей сторон уголовного производства, выясняет особенности процессуальных действий, которые совершаются в таком судебном заседании.

Ключевые слова: обвинительный акт, судебное разбирательство, судебное заседание, уголовные проступки, упрощенное производство.

Summary

Tomyn S.V. The Procedure of the Court Session to Review the Indictment on a Criminal Offense in a Simplified Procedure. – Article.

There are investigated the procedure of the court session to review the indictment on a criminal offense in a simplified procedure in this article. Based on scientific publications and regulations applicable Ukrainian and foreign laws the author points to the relationship between "hearing" and "trial", justifies the need to participate in the hearing to review the indictment in simplified proceedings representatives of parties to criminal proceedings, proceedings, finds features to be held in this court..

Key words: indictment, trial, court, criminal offenses, a simplified procedure.

